

Vad är fredskultur och hur tränar man ickevåld?

Tomas Magnusson och Per Herngren

Fredens Hus Göteborg den 17 sept. 2019

Det i referatet som är skrivet inom hakparentes [ ] är lagt till av Karin Utas Carlsson som satt vid pennan under mötet. Det handlar främst om länkar till mer information. Mötet kom att bestå huvudsakligen av samtal med deltagarna och ett par ickevåldsövningar under ledning av Per Herngren.

Tomas: Jag har kollat historieböcker över Göteborg. Det finns massor i Stadsbiblioteket och i andra bibliotek också. Jag har tittat i gaturegistret i Göteborg och hittat Fredsgatan och Fredsbron. Fredsgatan har döpts till minne av ett krig som Gustav III drev i Ryssland mot dess härskarinna Katarina II, hans egen kusin, och som avslutades med ett fredsavtal i orten Värälä i Finland år 1790. En liten del av det kriget inkluderade Danmark och Göteborg. Sverige räknade sig som vinnare och döpte en gata och en bro till Fredsgatan och Fredsbron.

Det är inget vidare fredsbegrepp som namngivarna hade. De måste ha tänkt att fred är frånvaron av krig. Men fred innefattar mycket mer: liv, glädje, solidaritet, gemenskap, vardag utan oro och bekymmer, möjlighet att försörja sig, social hållbarhet. Ja, det är fredskultur. [Man talar om ”negativ fred” och ”positiv fred” där det förra står för icke-krig och det senare för just den fredskultur Tomas beskriver, en innebörd som har kommit att bli mer allmänt accepterad.] Salam är en fredshälsning, på svenska: frid och fred.

UNESCO arbetade under många år för en Fredskultur. [Första decenniet under det här århundradet döptes genom ett beslut i FN:s Generalförsamling till ”*Årtiondet för en freds- och ickevåldskultur för världens barn*” Ingeborg Breines, som under många år arbetat tillsammans med Tomas Magnusson i Internationella Fredsbyrån, IPB, besökte oss i Fredsam den 1 oktober 2018 och hennes föredrag om fredskultur finns infört i menyn Referat i www.fredsam.se. Hon har i högsta grad verkat för arbetet med fredskultur inom sitt uppdrag som direktör för avdelningen Kvinnor och Fredskultur i UNESCO. Om fredskultur se också <https://www.laraforfred.se/skola/fredskultur>. Manifestet år 2000 togs emot och signerades av en procent av världens befolkning, 75 miljoner. Ett åtgärdsprogram lades fram. 1000 organisationer i 100 länder deltog i arbetet. Sorgligt nog hörde vi i Sverige inte mycket om och av detta.]

Tomas: Avsaknad av krig, är det verkligen fred? Jag tycker vi ska ställa mycket större krav än så. Det blev för övrigt inte fred med Ryssland efter det s k fredsavtalet 1790.

Publ.: I så fall är det inte fred någonstans. Men bygga fred kan man ju.

Publ.: Dialog ger möjlighet till fred, eller är en del av freden. Demokrati också.

Tomas: Göteborg är fullt av krigsminnen. På Gustav Adolfs torg har vi Gustav II Adolf som står och pekar. I verkligheten var han nog inte här och pekade. Han var fullt upptagen av att kriga. Gustav Adolf var en av Sveriges mest krigiska kungar. 30-åriga kriget var ett blodigt krig som spred skräck och våld över Europa 1618 – 1648. Han dog själv under slaget vid Lützen 1632.

Exempel på krigsmonument i Göteborg är Skansen Lejonet, Skansen Kronan, Vallgraven och befästningar som Älvsborgs gamla och nya fästning. Karl IX, Gustav Adolfs far, var

fredligare. Han sitter på en häst på Kungssportsplatsen, en staty i folkmun kallad "Kopparmärta".

Här gör nu Per **en övning** som låter två personer stå och samtala på Gustav Adolfs torg Gustav Adolfsdagen. Den ena beundrar Gustav Adolf som krigarkungen, den andra har motsatt uppfattning.

Per: Vi rollspelar. Två personer kom fram! Den ena är tränare i ickevåld, den andra en motpart för träningens skull. Denne spelar en roll. Den som tränar är sig själv.

Två gick fram. Per: Du ("T") spelar rollen av Gustav Adolfsanhängare och du ("X") är en fredsaktivist som ska försöka sätta dig in i den ideologi den här personen (T) har, en dialogövning i ickevåld. Vi talar om *immanent teknik* och menar med det att X i det här fallet försöker se på problemet inifrån T:s ideologi, försöker förstå dennes tänkande. Det är en helt annorlunda teknik än att argumentera vilket vi ofta hamnar i. Hur gör man då? Jo, man får kritisera men endast utifrån den andres perspektiv och filosofi. Man letar efter motsägelser i tänkandet.

Eftersom vi inte spelade in rollspelet kan jag inte återge det så som jag gärna skulle önskat men det blev många: "Hur tänker du då?" och "förklara!" med hänvisningar till vad T sagt. Fördjupningar och konsekvenser söktes. T sa att GA var en "stor man" En fråga blev "Vad gjorde han (GA) för mänskligheten?" Ett svar från T: "Han utvecklade krigskonsten" och svaret blev "Varför var det bra?"

I enlighet med teknik vid ickevåldsingripande gick Per efter en stund in och sa till X (som senare byttes ut till en annan frivillig i publiken för att flera skulle få träna): Ta nu bort "stor", att GA var en stor man. När T sagt att GA gjorde Sverige till ett "stort land" frågade X: "Vad innebär det? och "Varför?" Konsekvenser?"

[Detta att tränaren, Per, går in i spelet och ger instruktioner till den som tränar, här kallad X, kallas för "finslipning". Avsikten är att pröva mer inom den teknik för ingripande man valt, eller kanske komma med något nytt bland ickevålds-tekniker som är oändligt många.]

Per: Många fredsaktivister lever i krigskulturen, använder samma tänkande, t ex att det är viktigt att bli många fler. Det har tagit över aktivismen. Man vill visa sin styrka genom att bli många, se mäktig ut.

Publ.: Är det krigskultur bara för att vi vill visa att vi är många?

Per: Ja, det kommer från krigskulturen. Gandhi visade styrka på annat sätt: styrkan i det man tror på. Den fredliga framtiden levs här och nu, något som kallas för *performativt* tänkande. Målet blir där medlet. ["Det finns ingen väg till fred – fred är vägen" sa Gandhi.] Ett känt exempel är Saltmarschen där människor vandrade till havet för att själva utvinna salt. Detta var i protest mot engelsmännens monopol på att framställa och sälja salt. Man avskaffade symboliskt kolonialismen genom att själva göra saltet. Martin Luther King jr och hans följare avskaffade apartheid genom sit-ins; de svarta satte sig på platser där enbart vita fick sitta. I fredskulturen lever man det man vill se.

Publ.: Nästa år kommer den stora övningen Aurora 20. Vid övningen Aurora 17 försökte vi bli många, men också ickevåldsaktion förekom, seminarier.

Publ.: Ska vi inte försöka bli många?

Tomas: Tänk om vi kunde möta krigsmakten med en regatta, visa att så här vill vi att havet och skärgården får leva.

Publ.: Jag tänker att det som vanligt handlar om ett både och, att det både är bra att *både* demonstrera den värld vi vill leva i *och* försöka engagera många och på så vis driva på en samhällsförändring.

Per: Poängen är att upprepa aktionerna, att göra det många gånger, om och om igen, skapa en puls. Kapitalismen återskapar sig själv hela tiden.

Publ.: Jättestora demonstrationer är också symbolhandlingar. Martin Luther King fick med sig många människor under lång tid.

Per: Martin Luther Kings tal "I have a dream" visade vad de ville ha. Det viktiga är att inte gå in för att bara demonstrera styrka utan att leva freden.

Publ.: Så fort någon ordning skapas någonstans blir det konflikt. En annorlunda ordning skapas och ny konflikt uppstår.

Per: Konflikt är inte problemet utan våldet och kriget.

Publ.: Hur kopplar du krig och kultur?

Per: Politiska partier tänker i vapen, styrka krig och hot om våld som självklarheter. [Se också språkbruket och förskönande, förmildrande uttryck – eufemismer – såsom försvar i stället för krig; försvarsbudget, försvarsövning...]

Publ.: Efter kriget skapar människor en gemensam kultur.

Övning 2

Per: Återigen två frivilliga; en spelar roll som befälhavare på ett krigsfartyg som tillhör NATO på övning i Göteborgs skärgård, den andra spelar fredsaktivist som föreslår att de ska ta i hand på ett avtal där de lovar att aldrig döda varandra. Även här får fredsaktivisten hjälp av Per som efter en liten stunds rollspel säger: "Stopp! Du ramlar in i styrketänkande. Det handlar inte om ett fredsavtal om fred i världen utan om ett personligt ställningstagande att du och jag aldrig ska döda varandra. Kan vi ta i hand på det?" Här lyckas parterna att ta i hand.

Per: Vi gjorde så i Plogbillsrörelsen när jag började i Svensk Freds. Vi åkte runt i många länder och skapade situationer där människor ingick sådana här avtal. Vi byggde fredskultur genom många upprepade handlingar. Vi visade att vi inte var fiender utan vänner. Det hör till krigskulturen att utgå ifrån att de andra är dåliga, vi – dom. Fiendebilder skapas. Samtidigt vill man att någon annan ska skapa fred och i och med detta avsätter man sig själv. Man vill visa upp sin styrka och talar om att man vill fred. Men det gäller att *leva* freden i handling, inte *vilja* fred.

Publ.: En standardfråga när man söker vapenfri tjänst är att svara på frågan hur man skulle göra om man blev hotad till livet med vapen, om man då skulle försvara sig (eller sin familj).

Jag svarade ärligt att jag skulle försvara mig i ett sådant läge – och jag blev inte beviljad vapenfri tjänst.

Per: Att misslyckas är en följd av handlingen, att man gjort något. Om man inte gör något kan man inte misslyckas. Vill jag att någon annan ska skapa fred och inte tar på mig själv att göra det, då kan jag inte misslyckas.

PAUS

Per: Den 26 nov. kommer jag att hålla ett eget pass här (kl. 19.00-21.00) om ingripande i vardagssituationer såsom sexism, rasism och mobbning. Det blir fredskulturträning. [Annonsering om detta ”Ingripa i härskartekniker” finns i www.laraforfred.se/kalendarium och kommer snart in även i www.fredenshusgoteborg.se. Just nu har jag inte fått kalendariet att fungera, men det kommer. Även den gången blir inträdet fritt.]

Per: Dessutom kommer jag att ha en träning under två dagar ett veckoslut den 19-20 oktober ”Konflikthantering & Civilkurage”. [Det finns också annonserat i www.laraforfred.se/kalendarium.] Ebba, som nu jobbar som fredskoordinator i Fredsam kommer att vara min medtränare. Det kostar 1 400 kr (är subventionerat). Bland andra sjukvårdspersonal har visat intresse. Vi tränar att motverka förtryck i olika former. Vid krig försöker man lösa konflikt till sin fördel men det blir förtryck i stället.

Per: Min hemsida är <https://ickevald.net/perherngren>. Tillsammans med Otto von Busch har jag skrivit boken *Mode och motstånd: dialoger om befrielse och civil olydnad imitation och politik* (Visar den.) Den handlar om filosofin kring ickevåld och hållfasthet inom kläddesign. En äldre bok är *Handbok i civil olydnad*, översatt till många språk.

Tomas: Det finns en del monument i Göteborg som är viktiga att komma ihåg när man talar om fred. Det är två monument som visar hur misslyckat det kan vara att tro på vapen och att försöka skapa fred med höga murar och stängda gränser i stället för att försöka sluta fred med sina grannar och göra grannarna till vänner, inte fiender.

Det ena är det som finns kvar av Älvsborgs fästning strax intill Älvsborgsbrons fäste, då mellan Danmark och Norge. Den byggdes 1563 alldeles intill gränsen till Danmark. Det var en klar provokation att bygga en fästning där. Danskarna lät Sverige bygga färdigt fästningen och när den var klar erövrade man den hur lätt som helst. Sverige måste betala 50 000 riksdaler silvermynt (Älvsborgs lösen) för att få igen fästningen och få till ett fredsslut med Danmark. Varenda svensk fick vara med och betala. Det var en enorm summa på den tiden. Så byggdes Nya Älvsborgs fästning på en ö i hamninloppet. Den var klar 1611 och även denna gång hade danskarna övertaget och svenskarna fick betala en andra Älvsborgs lösen, 1 miljon riksdaler silvermynt!

Älvsborgs fästning och Nya Älvsborgs fästning är inte mycket att vara stolt över men jag tycker att fästningarna och resterna av dem ska vara kvar som monument över hur misslyckad militarismen är.

Tonas: Vi startade ett fredskulturprojekt i Hammarkullen *From a Culture of Violence to at Culture of Peace*. Somalia hade varit i krig i 20 år. Det var en generation av unga som inte hade upplevt fred. Det fanns olika folkgrupper i landet och de hade lärt sig vilka som var fiender. Tre personer från Göteborg for till Somalia och startade studiecirkel för ungdomar i tre städer i olika delar av landet (söder, norr och huvudstaden Mogadishu i centrala Somalia)

med olika folkgrupper. Varje studiecirkel utsåg personer som fick möta andra studiecirkeldeltagare i huvudstaden Mogadishu. Under några dagar umgicks man och berättade om sina hemorter och vad man gjort i programmet ”From a culture of violence to a culture of peace”. Sedan åkte man hem och berättade vad man upplevt under mötet i Mogadishu. På så sätt fick de här ungdomarna uppleva att de andra inte var fiender, inte onda. Det var ett mycket intressant projekt. Vi genomförde det i två år. Sedan slutade Forum Syd att betala, krävde att vi skulle göra det bara på en ort och utan gemensamma möten. Då förföll idén och det blev inget. Vi sökte då pengar hos Folke Bernadotteakademien och fick pengar för ett tredje år då de tre fredsambassadörer som varit i Somalia for till Stockholm och Malmö och informerade om projektet. Vi i Göteborg informerade i vår mötesserie ”Vägar till fred”.

Det finns ett samband mellan det globala och det lokala. Det är viktigt med goda förebilder. Vi arbetar med träning i ickevåld, mod att ingripa – att inte se på.

Det finns en ungdomsorganisation som heter *Vardagens Civilkurage*. Det är ungdomar som tränar människor i olika åldrar i civilkurage, ickevåld för vardagliga situationer. Det handlar om att lära sig tekniker och tänkesätt för att minska förtryck i vardagen. [Tränarna ger öppna träningar – här i Göteborg i Frilagret – och träningar på uppdrag, också från skolor. De finns på Facebook och medlemskap är gratis, förnyas varje år. De behöver medlemmar, framför allt under 26 år – eller är det till 27 år? – för antalet räknas när de söker pengar hos Myndigheten för samhällsskydd och Beredskap.] De har givit ut en bok: Ekerlund, F., Molander, J. & Sörnmo, G. (2018). *INGRIP! En handbok i vardagligt civilkurage*. Vardagens Civilkurage. Stockholm: Trinambai.

Tomas: Den senaste terroraktionen vi hörde talas om var i Norge där en man gick in i en moské i Bårum söder om Oslo och sköt vilt omkring sig. Två moskébesökare hade modet att ingripa. De kastade sig över honom och höll ner honom på marken tills polisen kom och kunde gripa honom. Ingen dog.

Dagen efter sa statsministern Erna Solberg vid intervju att polisen i Norge måste utrustas och vara beväpnade. Det hade varit bättre om hon hade sagt att människor måste gå kurs hos Per eller Vardagens Civilkurage. Svenska Freds Göteborg arrangerar kurser i ickevåld och fredskultur. I år var det den andra kursen i augusti, *Hopp & Motstånd*. Vi har tänkt att det ska bli en tradition.

Vid ett tillfälle talade jag med en militär från Generalstaben i samband med att jag delade flygblad mot ökade militärövningar i Göteborgs skärgård. Han sa vem han var och frågade mig vad jag trodde han stod för. Jag sa att jag trodde han tyckte som vi. Han sa att de behöver inte använda annat än lös ammunition och han tyckte inte heller om närmandet till NATO. Vi tror ofta att det inte finns öppning till dialog men det gör det med väldigt många.

Jag reste till Bosnien flera gånger under kriget. Eftersom jag var rädd att råka ut för strider ringde jag och frågade militären som hade FN-trupp där Sverige deltog. Jag fick svar på att vissa områden var farliga men för övrigt var risken större att råka ut för en trafikolycka. Den jag talade med sa: ”Vi har hållit isär de stridande grupperna. Nu måste normala kontakter komma igång.” Jag reste på konferensen och sedan för olika uppdrag ett 20-tal gånger.

Publ.: Vi har lärt oss att ett land är ”stort” då man krigat mest och erövat land. Vi väljer ledare som vill göra länderna stora. Jag måste träna ickevåld. När jag hamnar i en särskilt svår situation kanske jag faller tillbaka i våldsamt beteende. Hur ska vi ändra på tänkandet?

Publ.: Vi strider om mark och kapital.

Publ.: Vi talar fortfarande om "Stormaktstiden". Hur många lär sig om Axel Oxenstierna?

Per: Det finns två historiska exempel som inte lärs ut i böckerna. 1. Det var på 1600-talet krigarkungen kallade in 2 000 soldater för krig i Tyskland men bara 100 kom. De övriga vägrade. 2. Ett krig utan döda. Ryssland invaderade Gotland men gotlänningarna tog emot soldaterna och gav dem mat och lador att sova i. De ryska befälen piskade ihjäl ett par egna soldater. Gotlänningarna vädjade att de inte skulle piskas. Det var några storbönder som ville kriga men borgarna i Visby fick dem att inte starta krig och ryssarna lämnade Gotland. Hembygdsföreningen på Gotland forskar i detta ickevåldsförsvaret.

Publ.: Jag kommer från Iran. Där finns diktatur och i Sverige demokrati men jag ser ingen större skillnad. Vi är stolta över samma saker, vad som är storhet. Svenska fredens symbol det brutna geväret är bra.

Per: Vi tränar Salsa tillsammans. Det handlar om att öva, öva, öva som att spela gitarr eller liknande.

Publ.: Ja vi ska gå kurser och träna.

Vid pennan
Karin Utas Carlsson